

Lõpp

Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi ajaleht

Kuidas lugeda näidendit?

Nr. 8 Märts 1995

On üldteada, et näidendeid loetakse vähe isegi luulega võrreldes, populaarsetest romaanidest rääkimata. Nüüdisaegses turumajanduses peegeldavad seda ilmekalt raamatuletid: möödunud aastal ei ilmunud eesti autoreilt ühtki näidendiraamatut, ka tõlkekirjanduse poolel valitseb tühjus. Isegi Madis Kõivu näidendeid („Kokkusaamine“, „Tagasitulek isa juurde“ jt.), mis P. Pedajase lavainterpretatsioonis kuuluvad kahtlusteta 90–ndate aastate näitekirjanduse tippasemele, pole ükski kirjastus riskinud avaldada. Muidugi võime paljusid näidendeid nautida elavas lavaesituses, kuid lugemis- ja vaatamiskogemus on siiski erinevad, üks ei asenda teist.

Küllap saab kooliõpetus lugejate tõrksust näidendite suhtes kahandada. Seda tehaksegi mitmel viisil, näiteks näidendi dialoogi rollide kaupa ette lugedes või väikesi stseene läbi mängides. Surnud kirjastaja ümbersünd elavaks etenduseks on kahtlemata õpetlik kogemus. Kummatigi tuleks arendada ka näidendi lugejat, kes raamatuga omaette viibides lahah ja oskab sellest elamust saada.

Näidendil on omad liigierisused, mis lugemist nii või teisiti mõjustavad. Üuem kirjandusteade käsitleb kirjandusteost olemuslikult lünklikuna: sõnad ei ütle iial kõike lõpuni ja täpselt ära, vaid igasse teosesse jääb tühikuid ning määramatust (mitmeti mõisteta- vaid ja ebaselgeid kohti), mida lugeja on kutsutud oma kujutlusjõu ja mõistmisvõime abil täitma ja selgitama. Näidendeis on niisuguseid lünki (s.o. seda, mis teoses puudub ja mille lugeja peab juurde kujutlema ja mõtlema) rohkem kui näiteks romaanis. Sel põhjusel ongi näidendit pisut pingutav lugeda: tekst võib kergesti mõjuda kuival skemaatilise- na, „liha luudele kasvatamine“ nõuab vaimujõudu. Eelõeldu puudutab esmajärjekorras kaht näidendimaailma tasandit.

Tavaliselt ütleb draama meile õige vähe selle keskkonna kohta, kus sünd- mused hargnevad. Vahel pakuvad lu-

gejale pidepunkte pikad ja meeleolukad kirjeldused remarkides (näiteks M. Kõivu „Põuas ja vihmas“), kuid tihti tuleb leppida paarisonalise või lauselise vii- tega (näiteks „Hamleti“ 1. stseen: „Hel- singöri loss. Terrass lossimüüri- l; paremal ja vasakul torniuksed. Tähe- valge, väga külm.“) Samuti on lood te- gelaste välimusega: kes küll teaks, kuidas näeb Taar prints välja „tege- likult“, „teksti järgi“?

Teine ala, kus määramatust on roh- kelt, puudutab tegelaste siseilma. Näi- dend annab meile täpselt ja täielikult teada, mida tegelased lavil viibimise ajal räägivad ning mida nad teevad, mis näidendis julutub, kuid on kitsim valgustama nende hingeelu varjatud külgi, tegutsemisajendeid jms. Inimeste siseelu ja omavaheliste suhete peensu- sed, otseste kõne ja tegevuse allhoovu- sed jäävad suures osas lugeja mõista ja mõistatada, sest tegelasi ei saada autori hää- l, puudub autoriteetne kommentaar ja selgitus. Tõepoolest, näidend on ni- moodi üles ehitatud, et remarkidesse mahutatud kirjelduste, selgituste, auto- ripoolsete kommentaaride osakaal on suhteliselt väike.

Näidendi taoline lünklikkus tuleneb ta teatrile-suunatusest – nii jääb ruumi teatri-loomingule ja näitlejate vahel vägagi erinevatele rollilahendustele. Just näitekirjandust on peetud eheda- maks näiteks selle kohta, kui palju eri- nevaid lähendusi ja lugemisviise kätkeb endas kirjandusteos. Üht osa nendest näeme lavastustes. Nii on Kitzbergi „Li- bahundi“ lavastustes kõlanud võimsalt vabadusaade, kuid ka edasikestmise paatos, Marit ja Vanaema on mõnikord mängitud täiesti negatiivsete, oma orja- likkuses ohtlike tegelastena, mõnikord aga nende eluhoiakule mõistmist ja kaastunnet nõutades. Ning ei saa väita, et üks või teine tõlgendus lausa võima- tu oleks. Hea draama tähenduspotent- siaal on suur, seda suuresti tänu tegevusruumi ja dialoogi alltekstide määratlematusele.

Lugeja ehitab oma fantaasias üles maailma, mille „ehitusmaterjali“ ta

saab tekstist. Näidendi puhul on üpris oluline, kuidas see maailm suhestub teatrilavaga, kuhu näidend ju tavaliselt mõeldud on. See sõltub nii näidendist (on draamasid, mida saab lugeda ainult teatrimänguna, meie kujutlused suuna- takse sundivalt lavale, nagu paljudes M. Undi näidendeis) kui ka lugemisviisist. Kui mõni nähtud lavastus on süga- vat muljet avaldanud, loetakse näidendit arvatavasti selle taustal (näi- teks elustuvad „Pisuhända“ lugedes U. Kibuspuu ületamatu Piibeleht ja J. Krju- kov Sanderina jne.). Kui tegemist on ak- tiivse teatrichuvilisega, püüab ta ehk näidendi oma vaimulavale seada: jagab mõttes osi, kujutleb efektset kujundust, paneb paika pingetõusud ja mõttelised kulminatsioonid jne.

Kuid näidendit saab vabalt lugeda ka lihtsalt ühe loona, püüdes mõista te- gelaste probleeme ja konflikte, lahti mõ- testada autori sõnumit. Iseenesest pole üks lugemisviis teisest parem ega „õigem“. Kummatigi on igal lugemis- viisil oma voorused ja puudused. Mitte küll ainuvõimalik, kuid näidendi puhul võimalusi pakkuv on n.–õ. lugemine la- vastades, kujutlusetendust üles ehitades. „Lavastaval“ lugejal on oma nägemus ja arusaamine tekstist (näge- mus ilmselt teatripärane ja küllalt detai- line, arusaamine aktiivne), samal ajal teab iga lavastaja, et on tehtud ja tehak- se edaspidi hoopis teistsuguseidki la- vastusi – klassika puhul on oma ja võõra interpretatsioonide kõrvuta- mine eriti sobilik. Oma kujutluslavastu- sele tekstist tugipinda otsides, teisi lahendusvõimalusi tunnustades ja nen- dega ometi konkureerides saab lugemi- sest loomine.

Tundub, et näidendi tekst oma ava- tuses eri tõlgendustele (mida teatriko- gemus meile ka selgelt näitab) ja lugeja vaimutööd ergutavas lünklikkuses an- nab ilusa võimaluse kogeda kunstiteo- sele olemuslikku mitmetähendus- likkust.

Luule Epner

ÕNNITLEME!

50

Ene Liivaste
Linda Jagger
Aime Tops
Ritva Tuulikki Männikkö
Piibe Leiger

55

Heli Ojat
Elle Roosaar
Vaike-Reet Kreinin
Helle Kubri
Kersti Vink
Mare Muik
Aare Ristmägi

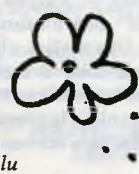
60

Mai Aunap
Marja Mustakallio
Imbi Udam
Laivi Voormansik
Helve Välgamaa
Vaike Birk
Ly Kaldvee

Kalju Lillepuu
Vaike Sinisalu

65

Liljan Samel
Irene Leisner
Bernhard Uustalu

KILLUKESI ÕPETAJA ELUTÖÖST

Mu laual lebab aasta õpetaja '94 Reet Sinimaa foto. See viib mõtted sama tiitli kandjatele Maaja Hagele ja Piibe Leigerile Eesti Emakeele Seltsist ning paljudele teistele emakeele- ja kirjandusõpetajatele, kelle tööd pärjati aasta õpetaja nimetusega. Neil on ühine nimetaja – tööinimesed. Võib-olla on mitmed neist saanud kõrge hinnangu oma koolis või maakonnas või linnas, kuid eespool nimetatud naised on kindlasti üle vabariigi oma tööga silma paistnud.

Me võime olla tugevad aineõpetajad, kuid erilise sära annab õpetajale mingi oma joon või suundumus. Võtkem näiteks Viljandi Maagümnaasiumi kirjandusõpetaja Reet Sinimaa. Tema kohta võiks venimavalvõrsilikult sõnada:

kooliteater – Sinimaa,
ei neid ial lahuta...

Olen veel Reet Sinimaa lavastatud „Meie mängime „Kevadet““ esietenduse mõju küttes. Sellega kavatsetakse sõita kooliteatrite festivalile Saaremaal. Ei oskagi öelda, kas nautisin rohkem O. Lutsu tegelastüüpe või meie õpilasnäitlejaid nende eriliste rollide kehastajatena. Igal juhul oli see üks lustlik meeskonnamäng.

● Reet, ütle midagi oma praeguse trupi kohta.

R. S: „Trupp on rohkearvuline, iseäranis palju on poisse, kellele on pidevalt rakendust tarvis. Sel põhjusel lavastasimegi „Kevade“. Samas on tunda head lavalist suhtlemist, partnerlust ja meeskonnatööd. Kõik rollijoonised pole veel lõpuni lahendatud, ees on nii otsimisi kui ka loodetavasti leidmisi. Oleme tööd teinud nii sõna, liikumise kui ka muusikaga. Lavakujundus on hoopis minimaalne. Paljude äratundmiseni oleme jõudnud tore-das koostöös õpilastega. Mulle meeldivad need noored, kes suudavad ja tahavad end loominguliselt arendada.“

● Oled juhtinud kooliteatri tegevust 22 aastat. Meenuta algusaegu.

„Alustasime luuleteatriga, mille motoks oli „Luule, see ei tule tulest“, 1973. aastal lavastasime „Kuldvoki“. Kui endast rääkida, siis huvi sõnakunsti vastu on pärit lapsepõlvemailt. Kodu viis mu teatri juurde, nautisin teatriimet, osalesin ise sõnakunstikonkurssidel, mulle meeldis luulet lugeda. Töö noore õpetajana oli otsekui loomulik jätk mu har-rastusele.“

● Meenuta, mida oled lavastanud kooliteatriga.

„Tore on meenutada luuleteatri etendust „Viljandimaa kirjamehed“, mida näidati Eesti Televisiooni Tartu stuudios. See oli 1976. aastal ja kujutas endast sõnalismuusikalist autorite loomingule toetuvat põimingu. Meeldiv mulje jäi õpilaste omaloomingulisest etendusest „Loll on olla loll“. Huvi pak-kusid J. Fuuku „Inimesed, ma armastan teid“, nääriõhtute ja –kommete lavastused.

Uus ajajärk algas kooliteatrite festivaliga. Meie kool on osalenud seal alates teisest festi-valist, see on 1982. aastast. Siis lavastasime Vigante „Igavesti haljad palmid“, mida ka vabariigis tunnustati.

Näidendi „Rein ja Riina“ osatäitjad pälv-sid laureaadi tiitli, eks seegi oli meeldiv kor-daminek.

Iseendale oli väga südamelähedane „Aadama mäng“ (1989), piiblialine müs-teerium. Vaatajale tundus selline stiil uu-d-ne: muusikaline kujundus ja ladinakeelsed põimingud.

Kirjandusõpetajana lähtun autori tekstist, see on kõige primaarsem. Meeldi toetun klassikuile. Arutame ja loeme seda õpilaste-ga üheskoos. Lavastajapreemiaga krooniti 13. sajandist pärit laulujuttu „Aucassin ja Ni-colette“ (1992. a.). EES-i liikmed on Viljandi sügispäevade aegu näinud „Libahunti“. Va-hepeal sündis Priede „Vika esimene ball“. Edukaim oli aga kooliteater eelmisel aastal, kui meie etendus „Parvepoisid“ tunnustati vabariigis teise koha vääriliseks. See oli suu-reks tunnustuseks nii õpilastele kui mulle. Ja tänavu on järg „Kevade“ käes.

Nende nii-öelda suurte etenduste kõrval on tegutsenud ka tubateater, sest õpilasi, kes kaasa lüüa tahavad, on palju.

1994. aastal lavastasime Koidula luulet ning luuletaja ja Almbergi kirjavahetust, pealkirjastasime selle „Kirjad, kirjad, kirjad“.

Tänavu oleme mitu „Armastuslaulu“ etendust andnud, mis äraseletatult tähendab Shakespeare'i sonettide põimikut koos ren-nessansiaja muusikaga.“

● Mis on Sulle endale kõige enam hin-ge läinud? Mida pead oluliseks lavastami-sel?

„Kõik lavastused on ühtviisi armsad nagu oma lapsed ikka. Rõhutan, et ma pole lavastaja, olen kirjandusõpetaja. Minu suu-

rim saavutus on see, et olen kirjan-dusõpetajana jõudnud algmaterja-lini, nii et tegelane oma siseprobleemidega hakkab elama oma ajastus. Tulemusest olulisemaks pean loomingulist protsessi: otsin-guid ja leidmisi üheskoos õpilaste-ga ja ehedat improvisatsiooni. Olen noori juhtinud klassiku juur-de, et nad mõistaksid autorit ja tema aega. Tahaksin, et autori sõ-num jõuaks õpilasteni erinevate kunstiliikide koostöös, näiteks renessanss kirjanduses, muusikas ja kunstis. Olulisimaks pean laste loovvõimete ja eneseväljenduse arendamist.“

● Missugused raskused on sind lavastamisel kammitseenud?

„Eluolulised, eriti siis, kui pidi-me nii proove kui ka etendusi teg-ge-ma koridoris. Kõik organisatsioonilised küsimused ja nende lahendamine väsitab mind. Trupid on liiga suured, sageli on seal nii-öelda probleemidega noormehi. Tunnen suurt väsimust, tervis nõuab sageli eneseületamist.

● Kellest oled tuge tundnud?

„Eeskätt noortest ja nende loo-mingulisusest. „Libahundist“ ala-tes on muusikalist kujundust teinud lauluõpetaja Riina Trumm, kes toetab minu suunda. Meie koostöö on olnud viljakas. Me hin-dame teineteise tugevaid külgi, tunnustan tema muusikalist maitset ja kõr-getasemelist tööd. Nii sünnib etendus, mis pole pelk lavastaja kontseptsioon, vaid ühis-looming.“

● Mis võlub sind töös kooliteatriga kõi-ge enam?

„Loomingulisus, vahetu suhtlemine, ava-meelsus ja nooruslikkus, samuti eriline koos-töövaim, ühtehoidmine. Ka trupi vilistlased hoiavad kokku ja aitavad kaasa uue etendu-se sünnile.

Mõnikord meenutan oma läbimurret kooliteatrite festivalidel. See polnud kerge, enamik osalejaid olid stuudiod ja nende ju-hendajaid olid professionaalsed lavastajad, mina olen aga kirjandusõpetajast teatrihuvi-line.“

Üks oluline tahk Reet Sinimaa teatrilases te-gevuses jäi aga tutvustamata – õpetajad ja näite-mäng. EES-i liikmetele pole tarvis selgitada Smuuli „Polkovniku lese“ etendust, sest oleme seda ise näinud. Ent tänavu valmis uus tubateat-ri etendus, Max Frischi „Eluloomäng“. Reet ei lubaks end selle lavastajaks pidada, küll aga on ta näitlejad leidnud ja nad mängima pannud. Igal juhul pakub see tükk meeldiva teatrielamuse.

Tutvustasin siin õpetaja elutööst vaid ühte suunda, tema harrastust ja armastust, mis õpila-se isiksuse kujundamisel ja kasvatamisel on hin-damatu väärtusega. Jääb üle vaid vaikselt imetleda ja sõnatult tänada.

Aili Kiin
Irene Artma foto

Maina Kiviojaga Viljandis

Maina Kivioja on varem „Lõrbile” kirjutanud oma Eestimaa-ihalu. Seekord kohtusime Põhja-Soomest Haapaveelt pärit soome keele õpetajaga pooleldi juhulikult Viljandis. Nii väike tundub olevat vahemaa Põhja-Soomes ja Lõuna-Eesti vahel.

Jutustasin Mainale emakeeleseltsi kevadpäevadest ja teatriteemast ning küsisin, kuivõrd on teatriõpetus või draamakursus jõudnud Soomemaa koolidesse ning kuidas on soome noored huvitatud teatrist.

MAINA: „Soomes on küllaltki suur ja kontaktid teatriga sõltuvad seetõttu inimese elukohast. Meie elame põhjaosas ja organiseerime harva teatrikülastusi. Mingil määral aitab valla kultuuriosakond kontakti luua. Nii näiteks sõidab Tampere asuv „Ahaa-teater” Soomes ringi ja oleme nende

etendustest osa saanud. Oleme näinud ka kohaliku rahvateatri etendusi.

Koolis oleme üle 5 aasta lavastanud ühe pikema näidendi ja mõne lühema jõuludeks või kevadeks. Soomeski hoitakse hariduse arvelt kokku. Meie vald ei tasusta enam ringide tööd.

Töötan 7.–9. klassi õpilastega ja uues riigi õppekavas on meil soome keele tundide miinimumarv 8 tundi varasema 9 tunni asemel. Loomulikult tahaksime soome keelt rohkem õpetada, võimalik oleks juurde saada üks valikaine tund. Meie kool võtab kahjuks 8 tundi, see tähendab miinimumi. Nüüd korraldatakse koolis konkurss valikainetunnisaamiseks.

Koostasime oma kooli jaoks õppeplaani, pakudes soome keele 8.–9. klassile, et nad saaksid õppida draama teooriat jms. Ent ilmselt õpilased ei vali seda ainet, vaid eelistavad bioloogiakallakuga valikainet

lemmiklooma kasvatamist, rockmuusika ajalugu või pizza küpsetamist või muud kodumajanduse kursust. Ei usu, et õpilased sooviksid niisuguse valikuvõimaluse korral otsustada eneseväljenduse või teatriõpetuse kursuse kasuks. Nad soovivad nii-öelda harrastuskursust.

8. klassile pakkusime eneseväljenduse ja meediaõpetust, 9. klassile aga gümnaasiumiks ettevalmistamist ja keeleõpetust.

Teatriõpetus on kahjuks kõrvale jäänud ajanappuse tõttu. Olen koolis käsitlenud ja lugenud noortega A. Kivi „Nõmmekingsepi”, Gogoli „Revidenti” ja M. Canthi „Pastoriperet”. Meie õpikuks on huvitavaid draama käsitlemise võtteid, loeme, analüüsime, kuid nii-öelda näitlemiseks pole piisavalt aega. Põhirõhk selles vanuses läheb ju lugemisele ja kirjutamisele.”

Kirja pannud
Aili Kiin

Kuidas kasutada arvutit emakeele ja kirjanduse tundides

● Kõik sõltub eesmärgist, miks kasutatakse emakeele ja kirjanduse tundides arvutit.

● Kõik oleneb sellest, mitu arvutit on korraga võimalik kasutada.

● Ka sõltub kõik sellest, kui kodus tunneb ennast aineõpetaja arvuti käsitsemisel.

Pakun võimalusi, kuidas õpetada tunnis tekstitöötlust nii, et see tooks tulu ka emakeele ja kirjanduse õppimisele. Olgu see siis õigekirja, teksti loomist või analüüsimist käsitlev. Ka teksti esteetiliselt kaunis vormistus on tähtis.

Kui õpetaja kasutab ainult üks arvuti, tarvitab ta seda tavaliselt tunniks valmistumisel. Ta ise õpib erinevaid programme käsitsema. Sellel ajal trükitakse seal kõikvõimalikke tekste: harjutusi, etteütusi, kontrolltõde, tunnikonspekte jms. Kui osatakse ka mõnda joonistamisprogrammi, on tulemused huvitavad ja meeldivad.

Kui õpetaja on kord ühe töö välja mõelnud ja selle vormistanud ning kettale salvestanud, ei ole tal vaja seda järgnevatel aastatel enam teha. Siis saab ta kasutada juba valmis toodet. Seega koguneb aastate jooksul teatud jaotusmaterjal.

Kui õpetajal on kasutada ainult üks arvuti, millel ta ise oskab töötada ja tunneb, et võib juba üht-teist ka õpilastele õpetada, siis saab tunnis kasutada ainealaseid programme. Sel juhul korraldab õpetaja töö nii, et kui kogu klass tegeleb näiteks töövihiku- või õpikuharjutustega, käivad õpilased üksikval arvuti taga täitmas teemakohast ülesannet. Kui vähegi on võimalik, analüüsib õpetaja õpilasega arvutis tehtud tööd. „Jukudel” on olemas ülesanded kokku- ja lahku kirjutamise kohta (KL), sulghääliku ortograafia kohta (ESTER), aga ka kõneviiside, aegade, sõnavaldete ja käänete tundmise kohta.

Kui õpetaja tunnetab, et tekstitöötluse õpetamine keeletundides on loomulik ja vajalik, siis pärast arvutialase algõpetuse andmist õpilastele on võimalik arvuti kasutamine liita emakeele ja kirjanduse tundidesse üha sagedamini, sõltuvalt õpetaja loovusest ja tahtmisest.

Kui õpetaja saab kasutada ainetunnis mitut arvutit (arvutiklassi), siis saab arvutid võtta õppetöösse sujuvalt ja mitte liiga pealtükkivalt. Parem isegi on, kui õpilane saab vabalt valida, kas ta kasutab arvutit või ei,

(Järg 4. lk)

Videofilmid eesti keele ja kirjanduse tundides

1. Kaunis emakeel. Mälestuskilde Andres Saarestest. Eesti Telefilm, 1992. Kestus 1 t.

2. Liivlaste lood. Eesti Telefilm ja YLE TV 2 ühistöö, 1991. 30 min.

3. Toorumi pojad (hantide karupeed). Eesti Telefilm, IWF, Göttingen, YLE TV 2, 1989 (filmitud 1985. a. sügisel). 1 t.

4. Carl Robert Jakobson. Eesti Telefilm, 1982. 30 min.

5. Juhan Liivi lugu (mustvalge). 20 min.

6. Mälestus sinistes kildudes. Bernard Kangro. Eesti Telefilm, 1992. 1 t.

7. Öndsam on... (Arved Viirlaidist). 30 min.

8. Kodupinnale tulek (Kalju Lepik – 70). 20 min.

9. Aken aja liikumisse. Viivi Luik. Eesti Telefilm, 1991. 1,05 t.

10. Kodutee (D. Vaarandi meenutab lapsepõlve ja noorusaastaid Saaremaal). Eesti Telefilm, 1988. 20 min.

11. Betti Alveriga (sõprade ja kaaslaste mälestusi). Tallinnfilm, 1990. 45 min.

12. August Gailit – 100 (kirjaniku lähedaste meenutused). ETV kultuurisaated, 1991. 1 t.

13. Sajanditest läbi tõuseb Jumala tähed mäge... (U. Masingu luulet loeb T. Lõhmuste). 20 min.

14. Syda mu silmis on valgusest eh-mund!!! (U. Masingu luulet). 30 min.

15. Siis oled vaikuses mu ligi üksi Sina... (H. Visnapuu luulet loeb T. Lõhmuste). ETV, 1990. 20 min.

16. Taskus hoitud liblikad (Karl Ristikivist). 1 t.

17. Enno (Ernst Ennost). 1,10 t.

18. VÄIKE LUULESAADE: Aleksander Suuman. 15 min.

19. VÄIKE LUULESAADE: Aino Pervik. 15 min.

20. LEMMIKRAAMAT: Aino Pervik. 30 min.

21. LEMMIKRAAMAT: Leelo Tungal. 30 min.

22. LEMMIKRAAMAT: Henno Kõo. 30 min.

23. SEE ON SEE MAA: esimestest eesti-keelsetest raamatutest. 30 min.

24. SEE ON SEE MAA: 18. saj. eestikeelsetest raamatutest – enamjaolt kiriklik kirj., sh. Uus Testament, 1739 Piibli esitrükk. ETV, 1992. 30 min.

25. Paber tahab ju surra... (paberi restaureerimisest). Eesti Telefilm, 1982. 20 min.

26. Aega on jäänud... (AK valmimisest). 25 min.

27. Eesti kalendrilaulud (H. Runneli käsikiri, V. Tormise muusika). 40 min.

28. EESTI RAHVA KALENDER: volbripäev (1. mai). ETV Lasteekraan, 1989. 30 min.

29. MINU MAAILM: jüripäev. ETV haridustoimetuse, 1991. 30 min.

30. Sinine ja must ja valge. Eesti Telefilm, 1991. 30 min.

31. Rukkilill. Eesti Telefilm, 1989. 10 min.

32. Suitsupääsuke. Eesti Telefilm, 1990. 30 min.

33. VANAEMA VIISIVAKAST. Häid munadepühi! 30 min.

34. VANAEMA VIISIVAKAST. Jõuludest. 25 min.

35. Muinasjutt muinasjutus (jõuluteendus, peaosas K. Tomingas). 1 t.

36. Jõuluvana (Mauri Kunnase raamatu järgi Jõuluvana ja päkapikkude askeldustest Korvatundrul). 25 min.

37. Kas teate, kus elavad näärivanad? Eesti Telefilm, 1977. 30 min.

38. Astrid Anna Emilia (A. Lindgrenist). 1,30 min.

39. MERETEE IV: Stockholmi saarestik (sh. intervjuu A. Lindgreniga). 30 min.

40. Taani muinasjutt. ETV kultuurisaated, 1991. 1 t.

41. Nukitsamees. Tallinnfilm, 1981. 1,15 t.

42. Pisuhänd. Eesti Telefilm, 1981. 1,30 t.

43. Vanamees ja meri. USA, 1958 (lindistatud Soome TV-st, peaosas Spencer Tracy). 1,30 t.

44. Kallis ema (Taani TV film kahest sünnitumajast äraantud lapsest, kes täiskasvanuna on otsustanud leida oma tõelise ema).

Piret Hiisjärv
Ääsmäelt

Kuidas kasutada arvutit...

(Algus 3. lk)

kuid teatud etappidel peab siiski õpetaja nõudma arvuti kasutamisel. Selle nõudmise

vajalikkusest (tähtsusest) võib õpilane aru saada alles hiljem, pärast kooli lõpetamist.

Mida siis võiks tundides teha? Võimalusi on palju. Toon mõned näited, mida olen tundides kasutanud.

I Sissejuhatavad harjutused

A. Igas nelikus on üks sõna vigane. Paranda see.

Näiteks leidsime-sõudsiime-jõudsiime-suudsiime
päävik-käärid-säinas-nägema
martsipan-marmelaad-apelsiin-mandariin

B. Omadussõnade/(nimi- või määrsõnade)/lisamine etteantud teksti.

C. Lõpeta jutt.

D. Kirjaliku töö tiitellehe vormistamine.

E. Liitkava vormistamine.

Tekstitöötlemise õpitakse/harjutatakse:

kursori viimine vajalikku kohta (hiirega või sõrmistega),

tähe parandamine: kustutamine DEL või BACKSPACE sõrmisega ja uue tähe sisestamine,

tähe asendamine: INSERT sõrmisega kasutamine ja uue tähe sisestamine.

Arvutis on teksti täiendamine eripärane. Arvuti hoiab automaatselt vajalikku rea pikust, tähe kuju ja kõrgust, viib automaatselt sõnu üle järgmisele reale jne.

õ, Ö, ü, Ü, suure ja väikese algustähe sisestamine, seega sõrmistega kasutamine.

Tähe kuju ja kõrguse, vormi (rasvaselt, kaldkirjas, allajoonitult) muutmine.

Reavahe muutmine.

Teksti paigutus leheküljel. Eelvaatlus.

II Algaja harjutused

A. Erineva keerukusastmega teksti ära kirja.

Teksti sisestamine ja vormindamine

B. Sõnumite vormistamine koolilehele, seina-lehele jts.

Pildi „kleepimine“ teksti juurde

C. Teatud teemale vastavate kirjandite, ümberjutustuste vormistamine kogumikuks.

Päises (ülaääris) ja jaluses (alaääris) autori andmete märkimine, teksti viimine 2 või 3 veergu

Lisaülesandega märgistada iga lõigu tähtsamad sõnad (märksõnad), et nende põhjal teha analüüs (arutelu).

Plokiga teksti vormindamine rasvaselt, kaldkirjas, allajoonitult.

D. Luuletuse sisestamine

Mööduriba muutmine

E. Tekstis olevate võõrsõnade (arhaismide) tähenduste selgitamine märkustena

Märkuste sisestamisvõimalusi

F. Sisukorra vormistamine

Teksti märgistamine

G. Uurimistöö (referaadi või essee jms.) vormistamine

Teksti teisaldamine

H. Kirja vormistamine (sõpruskoolile jts.)

Ümbriku lisamine tekstile ja blanketi vormistamine

Piret Hiisjärvi,
emakeele ja kirjanduse õpetaja

KUIGI MA juba viis aastat enam õpetajana ei tööta, arvan ikka, et emakeele võib ka mängides selgeks saada.

Joulude eel ilmus ajalehekiosketesse „Mänguri“ 1. vihik, mis sisaldab tähemänge (anagramme, palindroomi jm.). Ristsõnavihikute hulgas jäi see märkamatuks. Tahaksin anda süsteemse ülevaate keelemängudest. Tulevad silbi-, sõna- ja lausemängud. 1. vihikut saab AS „Kumast“ Prääma tee 11, Paide.

Kui mõne tobeduse peale hing täis saab, kirjutatan vemmaltvärse ja epigramme.

Pensionäripõlve tähtsaim tegevus on kodu-uurimine, aga et selleks tingimusi luua, söön oma sõnu, see tähendab teenin elatusraha lisa ristsõnade koostamisega. Elu on kõige suurem mõistatus.

Heino Laagus,
ÕPUI liige

HEINO LAAGUSE VEERG

VALIKUVABADUS

Poliitikut ilukõnedest tunnevad mõnu, kuigi keegi ei usu nende ausõnu. Paljud ei usu poliitikaviitu, lunastamata lubaduste riitu, ammu mitte enesekiitu, seepärast ühegi parteiga ei liitu.

Riigipirukas on magus, aga vähestele jagub. Kes kõige valjemat teeb kära, krahmab priske tüki ära, kuigi peale kõige muu suur tükk ajab lõhki suu.

Kes kallab teise kaela solki, pole ime, et saab kolki. Sõnades ka see on ingel, kellel suured patud hingel. Kellel pole au ei häbi, läheb libedasti läbi.

Iga erakonna helgemad pead lubavad valijatele kõike head. Valime Riigikokku õiged mehed, kes ei ole laiad lehed, et kui saavad Toompeale, ei mõtle enam valijate peale. Ise otsusta, keda valida.

*

Kui on nikotiinita tubakas, alkoholit naps, armastuseta seks, siis milliseks kasvab laps? Kas kaabuta kaabakaks, moraalt moralistik või hoopis homoseksualistik?

*

Kui kellelgi pole lastest lugu, hääbub eesti rahva sugu. Kui muidu ei lahene iibemured, tuleb appi võtta kured.

NIPITAMISI

Millega lõpeb nii O. Lutsu „Kevade“ kui ka „Talve“?

Millega algab Jaan Rannapi „Nublu“ ja Eno Raua „Naksitrallid“?

Mis on ninasarvikul ees ja sarvikkonnal taga?

LINDUDE ANAGRAMM

	2		4	5	6		8	9		11	
	K	3	A	S	V	7	M	K	10	T	12
	A	V	J	I	O	P	Ä	Ä	R	U	A
1	L	I	A	B	K	A	R	R	A	V	J
	V	K	R	V	A	I	N	T	T	B	I
	A	U	K	I	D	T	N	S	S	A	V
14	P	N	U	I	S	U	I	T	A	S	E
	I	L	S	T	I	D	K	U	V	A	S
	S	A	T	K	I	U	I	S	L	H	T
	E			I	A		L	A	I	K	
	P						D	S	I		E
	P						E		N		E

Antud anagrammi-dest saate püstitada Eesti lindude nimetused. Õige lahenduse korral on rõhtreas 14 veel üks lind.

VASTUS:

suitsupääsuke.

Koostanud Heino Laagus. Avaldatud „Mänguri“ 1. vihikus.

Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi ajaleht. Toimetaja Aili Kiin (tel. 5 77 50, tööl 5 36 78). EE2900 Viljandi, Toome 10-23. AS Trükleksper Viljandi. Tell. 205.